

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

BANK TIZIMIDA RISKLARNI BOSHQARISHDA XALQARO TAJRIBA.

Iskandarov Murod Lukmanovich

Ilmiy Maslaxatchi: "O'zmilliybank" AJ

Xatarlarni boshqarish departamenti, Axborot-Analitika boshqarmasi boshlig'i

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori PHD

Abdullayeva Shaxnozaxon Baxodir qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya

Mazkur tezisdan bank tizimida risklarni boshqarishning xalqaro tajribasi hamda rivojlangan davlatlar banklarida qo'llanilayotgan zamonaviy risk menejment tizimlari tahlil qilinadi va ko'rib chiqiladi. Shuningdek, tijorat banklari faoliyatida kredit, likvidlik, bozor va operatsion risklarni kamaytirishda xalqaro tajriba asosida taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: *Bank riski, risk menejmenti, xalqaro tajriba, kredit riski, operatsion risk, Basel standartlari, stress-test*

Annotation

This thesis analyzes international experience in risk management in the banking system and examines modern risk management systems used in developed countries. In addition, proposals and recommendations based on international experience for reducing credit, liquidity, market, and operational risks in commercial banks are developed.

Keywords: *bank risk, risk management, international experience, credit risk, liquidity risk, operational risk, Basel standards, stress testing.*

Bugungi kunda bank tizimi iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Tijorat banklari faoliyatida turli moliyaviy operatsiyalar amalga oshiriladi va bu jarayonda risklarning yuzaga kelishi tabiiy hisoblanadi. Bank faoliyatida risklarni samarali boshqarish moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli rivojlangan davlatlar bank tizimida risklarni boshqarishning zamonaviy mexanizmlari ishlab chiqilgan. Xalqaro amaliyot shuni ko'rsatadiki, banklarda risklarni samarali boshqarish tizimi yo'lga qo'yilsa, banklarning moliyaviy barqarorligi ta'minlanadi hamda moliyaviy inqirozlarning salbiy ta'siri kamayadi. Shu bois tijorat banklarida xalqaro tajribani o'rganish muhim ahamiyatga ega.

Xalqaro amaliyotda risklarni boshqarish tajribasi

Quyida bir nechta rivojlangan davlatlarning bank tizimidagi risklarni boshqarishda qanday yo'l tutilayotgani keltirib o'tiladi.

AQSh bank tizimida risklarni boshqarish jarayonida stress-test tizimi keng qo'llaniladi. AQSh Federal rezerv tizimi tomonidan tijorat banklari muntazam ravishda stress-testdan

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

o'tkaziladi. Ushbu tizim orqali banklarning turli iqtisodiy inqiroz sharoitlarida barqarorligi baholanadi. Stress-test natijalari bank kapitali yetarililigini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Yevropa Ittifoqi davlatlari bank tizimida risklarni boshqarishda Basel III standartlari asosiy o'rin tutadi. Yevropa banklari kapital yetariligi ko'rsatkichlarini doimiy nazorat qilib boradi. Bundan tashqari, Yevropa Markaziy banki tomonidan banklar faoliyati ustidan doimiy monitoring olib boriladi. Bu esa banklarda risklarni erta aniqlash imkonini beradi.

Buyuk Britaniya bank tizimida esa risklarni boshqarishda korporativ boshqaruv tizimi rivojlangan. Banklarda alohida risk qo'mitalari tashkil etilgan bo'lib, ushbu qo'mitalar bank risklarini baholash va nazorat qilish bilan shug'ullanadi. Bu tizim banklarda risklarni samarali boshqarishga xizmat qiladi.

Germaniya bank tizimida esa risklarni boshqarishda konservativ kredit siyosati qo'llaniladi. Banklar kredit berishda mijozlarning moliyaviy holatini chuqur tahlil qiladi. Shuningdek, kredit portfelini diversifikatsiya qilish orqali risk darajasi kamaytiriladi.

Yaponiya bank tizimida operatsion risklarni kamaytirish maqsadida zamonaviy axborot texnologiyalaridan keng foydalaniladi. Raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish, avtomatlashtirilgan monitoring tizimlarini joriy etish banklarda operatsion risklarni kamaytirishga yordam beradi.

Janubiy Koreya bank tizimida risklarni boshqarishda raqamli texnologiyalar keng qo'llaniladi. Banklarda sun'iy intellekt asosida risklarni baholash tizimi joriy etilgan. Ushbu tizim kredit riskini aniqlashda samarali natija bermoqda.

Singapur bank tizimi ham risklarni boshqarishda ilg'or tajribaga ega. Singapur banklarida risklarni boshqarish jarayonida likvidlik riskiga alohida e'tibor qaratiladi. Bu esa banklar likvid aktivlar ulushini yuqori darajada saqlab turadi.

Risklarni boshqarishda xalqaro standartlar

Xalqaro bank amaliyotida Basel qo'mitasi tomonidan ishlab chiqilgan standartlar muhim o'rin tutadi. Basel III standartlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Kapital yetariligi talablarini kuchaytirish
- Likvidlik riskini boshqarish
- Stress-test tizimini joriy etish
- Risk monitoring tizimini takomillashtirish

Ushbu standartlar rivojlangan davlatlar banklarida keng qo'llanilmoqda va bank tizimining barqarorligini ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, bank tizimida risklarni boshqarishda xalqaro tajribani o'rganish muhim ahamiyatga ega. Rivojlangan davlatlar banklarida qo'llanilayotgan zamonaviy risk menejment tizimlarini joriy etish orqali tijorat banklari faoliyatining samaradorligini oshirish mumkin. Shuningdek, stress-test tizimini joriy etish, risk monitoringini kuchaytirish, raqamli texnologiyalarni rivojlantirish va Basel standartlarini qo'llash bank tizimining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: International regulatory framework
2. Mishkin F.S. The Economics of Money, Banking and Financial Markets
3. Joel Bessis. Risk Management in Banking
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki materiallari

